

GIBANJE NORMI: NOVINARSKA OBJEKTIVNOST, PROFESIONALNO AGITOVANJE I KORIGUJUĆA PARADIGMA¹

Milica Kulić²

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3339-9092>

DOI: 10.5937/cm19-48457

Sažetak: *Gledajući medijske sadržaje, naročito od početka rata u Ukrajini 2022. godine, a zatim i kroz sukobe koji su usledili potom, iznova se potvrđuje da su osnovna novinarska načela zarobljena u političkim i ekonomskim agendama, dok su diktirane agende postale medijski ram u okviru koga se isključivo razmišlja. Javna mnjenja zarobljena su postojećim agendama sa svoje strane medijske gvozdene zavese, a mediji su postali zarobljeni (media capture) ne samo pojedinačnim političkim i ekonomskim interesima vlade ili vlasnika, već neophodnom globalnom slikom sveta kojoj data vlada pripada. Od novinara kao da se ne očekuje da budu objektivni, već da budu angažovani, da potpiruju ideološke matrice i ne postavljaju pitanja o sopstvenim politikama učvršćujući tvrđavu ideološkog ekstremizma na kojoj mediji i njihovi vlasnici sede. Stoga će ovaj teorijski rad posmatrati izmene u novinarskoj profesiji postavljajući pitanje objektivnosti u kontekstu korigujuće paradigme; pokušaći da ustanovi da li su novinarskoj profesiji neophodna nova definisanja ili ona može da egzistira u svom tradicionalnom profesionalnom okviru, a zatim će pokušati da ispita da li je proces medijskog zarobljavanja zapravo legitimizacija postojećeg stanja ili je to propagandni kontekst epohe sa kojim profesionalno novinarstvo ima način da se izbori.*

¹ Ovaj rad, pod nazivom *Medijsko zarobljavanje u geopolitičkom kontekstu – da li balansirano znači i istinito izveštavanje*, saopšten je na panelu Medijski narativi o ratu i evropskim integracijama na međunarodnoj konferenciji 17. Sabor politikologa: Proširenje EU, geopolitika i Rusko-ukrajinski rat, Beograd, Fakultet političkih nauka, 21-22. oktobar 2023. godine

² Kontakt sa autorkom: milica.kulic@fpn.bg.ac.rs

Ključne reči: *novinarstvo, profesionalne norme, novinarska objektivnost, korigujuća paradigma, medijska zarobljenost*

Uvod

„Kako biste predstavili Buču? Da li biste rekli da je to genocid?“, pitao je nekadašnji Bi-Bi-Sijev reporter, sada profesor Dejvid Lojn (David Loyn) novinare srpskih medija, na tribini u novinarskom Frontlajn klubu (Frontline club) u Londonu u februaru 2023. godine. Za britanske novinare na tom skupu, tačan i jedini odgovor bio je genocid i ruska strana u izveštajima nije imala šta da traži „bez adekvatnog konteksta“. Deo srpskih novinara, poučeni sopstvenom istorijom brzih i trajnih medijskih ratnih i nacionalnih kvalifikacija, bio je oprezniji. Pitanje objektivnosti, odnosno onoga šta novinar treba da da u svom izveštaju, trajno se isprečilo između ove dve percepcije. Da li je davanje ruske strane legitimizacija rata? Da li je davanje „neophodnog konteksta“, ma koliko bio faktografski, zapravo okvir državne propagande? I kako to da je osnovno novinarsko načelo, objektivnost, postalo pojam oko koga se novinari, poput političara, u eri ideološkog ekstremizma, neprestano sapliću?

Gotovo istovremeno, 8.februara 2003. Bi-Bi-Sijeva (BBC) dopisnica iz Ukrajine Natalija Gončarova (Natalia Goncharova), postavljajući pitanje na konferenciji za novinare britanskog premijera Rišija Sunaka (Rishi Sunak) i ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog (Volodimir Zelenski), rekla je Zelenskom: „Ja bih stvarno volela da Vas zagrlim, ali mi to nije dozvoljeno“ (The Independent, 2023). Zelenski je sišao sa podijuma, ignorisao bezbednosnu proceduru, i zagrlio novinarku nakon čega je usledio aplauz. A onda je Gončareva, nakon što je stišala ushićenje, upitala britanskog premijera: „Znate da ukrajinski vojnici ginu svaki dan. Da li mislite da se odluka da pošaljete avione čeka predugo?“ Tako su u komentaru Le Mond Diplomatika (Le Mond Diplomatique) dvojica iskusnih urednika Serž Alimij (Serge Halimi) i Pjer Rimbert (Pierre Rimbert) primetili da se tokom 2003.godine, u jeku invazije na Irak, donekle otvorila profesionalna debata o opravdanosti toga što su novinari bili praktično ugrađeni u američku vojsku, dok su 20 godina kasnije, u slučaju rata u Ukrajini novinari „upali u sveopšti zagrljaj“ (Halimi&Rimbert, 2023). Da li je u redu da novinar stremi ka zagrljaju sa političarom, ma kakva njegova politika bila? Da li bi se jednako blagonaklono gledalo na zagrljaj na drugoj

strani rata? I zašto je, onda, novinarsko političko angažovanje, agitovanje ili navijanje u suštinskom sukobu sa profesionalnim načelima?

Ispostaviće se da su osnovna novinarska načela zarobljena u političkim i ekonomskim agendama, dok su agende postale medijski ram u okviru kojeg se jedino razmišlja, uprkos eri tehnoloških mogućnosti u kojoj se čini da su informacije dostupne na svim mogućim platformama. U eri u kojoj se, naizgled, ništa ne može sakriti, jer ako se sakrije u tradicionalnim medijima, naći će se na medijskim platformama, zapravo retko šta je transparentno. Iskustvo najvećeg rata u Evropi posle II svetskog rata pokazuje da su javna mnjenja zarobljena u okviru postojećih agendi sa svoje strane gvozdene zavese, a mediji zarobljeni (media capture) ne samo pojedinačnim političkim i ekonomskim interesima vlade ili vlasnika (Schiffrin, 2018), već neophodnom globalnom slikom sveta kojoj data vlada pripada. Od novinara kao da se ne očekuje da budu objektivni, već da budu angažovani, da potpiruju ideološke matrice i ne postavljaju pitanja o sopstvenim politikama, učvršćujući tvrđavu ideološkog ekstremizma na kojoj mediji i njihovi vlasnici sede.

Govoriti o drugoj strani, ne znači izjednačavati učinke, pozicije, srazmeru i zastupljenost. Ne znači legitimizaciju postupaka, niti njihovo hrabrenje, navijanje, opravdavanje, niti percepciju „minut Hitleru, minut Jevrejima” (Kulić, 2022). Slično kao i na domaćem planu – analizirati profesionalne učinke, često i neprofesionalnosti na oba medijska pola (i opozicionom i provladinom), ne znači na bilo koji način ih izjednačavati. Ali se, izvesno je, ne može govoriti o „profesionalnom” i „nezavisnom” nasuprot „propagandnom” polu, ni globalno ni lokalno (Kulić, 2022). To što će se, u geopolitičkom smilu, ovde razmatrati domet zapadnih medija u teorijskoj postavci objektivnosti, ne znači da su mediji na istoku profesionalniji, i stoga bivaju reper za izveštavanje. Ako ruske medije konstantno percipiramo kao propagandne (Allshop, 2022), ako ih posmatramo kao medije koji posluju u zemlji skućenih sloboda, spornih zakona koji percipiraju novinare kao strane agenture, „servilnom sudstvu, kontrolisanoj medijskoj sceni, korupciji koja omogućava vezu između državnih i kriminalnih struktura” (FHR, 2023), onda bi bilo izlišno na bilo koji način tu tražiti ili upoređivati paradigmu objektivnosti. Tema medijskih sloboda i učinaka ruskih novinara u takvom sistemu, naročito opozicionih ili kritički orijentisanih novinara, biće predmet posebnog rada. Međutim, u ovom radu analiziraće se medijska matrica i paradigma objektivnosti kroz

zapadnu praksu, koja je svojim profesionalnim vodičima (Reuters, AP, BBC, DW) postavila okvir mnogim novinarskim kodeksima širom sveta. U tom smislu, razmišlja se da li je (geo)političko poravnanje koje se zahteva od novinara pogazilo osnovni novinarski princip – princip objektivnosti i da li iznova gledamo medijsku histeriju koja opravdava političke akcije (Mitić, 2019) dok novinari „sahranjuju” sopstvena novinarska načela.

Ovo nije prvi put da se govori o kraju novinarstva što u tehnološkom ili ideološkom kontekstu (Charles&Stewart, 2011; Zelizer, 2015), ali je izvesno momenat da se ponovo otvori pitanje preispitivanja novinarstva, profesionalnih principa i njegove uloge. Odnosno, vreme je da se iznova otvori korigujuća paradigma (paradigm repair) (Rees, 1990; Berkowitz, 2000; Ogbebor 2020; Vos & Moore 2020) i ustanovi koja su to gibanja u kičmi novinarske profesije i postoje li mehanizmi da se taj sistem etički i održivo vrati u svoje profesionalno ležište. I na kraju, kroz korigujuću paradigmu novinari o novinarima – da se sazna šta novinari misle o sopstvenim učincima.

Stoga će ovaj rad posmatrati izmene u novinarskoj profesiji postavljajući pitanje objektivnosti u kontekstu korigujuće paradigme, pokušaći da ustanovi da li su novinarskoj profesiji neophodna nova definisanja ili može da egzistira u svom tradicionalnom profesionalnom okviru, a zatim će pokušati da ispita da li je proces medijskog zarobljavanja zapravo legitimizacija postojećeg stanja ili je to propagandni kontekst epohe sa kojim profesionalno novinarstvo ima način da se izbori.

U metodološkom smislu, ovaj pregledni rad polemisaće sa teorijskim postavkama kroz tri segmenta. U prvom delu, autorka rada nastojaće da definiše načelo objektivnosti, polemišuću sa definicijama objektivnosti kroz norme profesionalnog novinarstva. U drugom delu rada načelo objektivnosti biće analizirano kroz teorijsku postavku „korigujuće paradigme”, dok će u trećem delu kontekst objektivnosti i korigujuće paradigme biti analizirani u kontekstu medijske zarobljenosti.

Objektivnost i njeni hirovi

Objektivnost je osnovni novinarski pojam i uprkos tome, reč je o pojmu koji je najteži za definisanje³, zbog čega i novinari i teoretičari teže da ga zamene

³ Definisanje načela objektivnosti kroz potonju teorijsku raspravu videti i u: Kulić, 2023:31-32

srodnim pojmovima kako bi ga i omeđili i dosegli. I u dometu pojma postoje različita stanovišta, dele se na najmanje tri grupe, na one koji misle da je objektivnost nemoguće dosegnuti, one koji misle da je moguće i one koji smatraju da to u novinarstvu nije sasvim ni potrebno (Onuh&Lateef, 2022). U svakom slučaju, objektivnost, uz nepristrasnost, fer, balansirano, najveće svetske agencije (AP, Reuters) stavili su u svoje osnovne principe izveštavanja. Ako posmatramo „objektivno”, kao izveštavanje koje predstavlja odraz realnosti, bez uplitanja novinarskih ili drugih stavova, čini se da iako samorazumljivo, takvo izveštavanje deluje nerealistično. Ono, u idealnom smislu, značilo bi objektivizaciju novinara i pojma o kojem se izveštava, ali kako nije reč o monološkom već o dijaloškom procesu, objektivnost kao takva postaje fluidan pojam (Soffer, 2009). Da li bi onda to značilo da objektivnost predstavlja načelo u kojem novinar, nedeterminisan svojim predubedenjima, u svom izveštavanju predstavi situaciju koja nije obojena ubedenjima subjekata koji učestvuju u datom procesu? Takva sterilna situacija teško da postoji, niti bi bila domen medijske pažnje. Proces se prebacuje na ponašanje novinara, prema kojem on ne zastupa svoje stavove u procesu, već tačno i celovito predstavlja ono što je predmet izveštavanja, I kadar je da razume I verodostojno prenese sve stavove, ubedenja I radnje svih učesnika u događaju. Stoga je termin objektivnost u novinarskom izveštavanju bliži terminu nepristrasnost (impartiality) koji podrazumeva da novinar neće zastupati nijedno od stanovišta o kojem izveštava, kao ni svoje stanovište u datom procesu. Za Haketa (Robert A. Hackett), objektivnost je suprotna pristrasnom u novinarskom izveštavanju, što je koncept koji se povezuje sa „političkom i ideološkom ulogom medija” (Hackett, 1984: 230). Tako on smatra da „vesti mogu i moraju biti objektivne, balansirane i da odražavaju društvenu realnost”, a da su „politička predubedenja novinara i urednika koji odlučuju o sadržaju glavni uzročnici subjektivnosti u vestima” (Ibid, 229). Postavlja se pitanje da li je objektivnost uvek kompatibilna sa balansiranošću, odnosno u kontekstu ovog rada – šta se dešava kada jedna strana medijskog pola tvrdi da nije novinarski pošteno ravnomerno predstavljati obe strane, na primeru sukoba Rusije i Ukrajine? Da li ravnoopravan pristup znači balansirano izveštavanje, odnosno ako se prema mišljenju novinara neproporcionalno predstave žrtva i napadač, da li je to fer, ali ne i objektivno? U tom smislu Ris (Stephen Rees) primećuje da se novinari „poslednjih godina bore sa tim da budu objektivni i pribegavaju drugim lakše odbranjivim standardima, da budu tačni, fer i balansirani” (Rees,

1990: 393), pre nego objektivni (delove ove teorijske rasprave o novinarskoj objektivnosti videti i u: Kulić, 2023:31-32).

Ris polazi od čuveng priznanja američkog novinara Kenta Mek Dugala (Kent McDougal) koji je rekao da je tokom deset godina dok je radio za Volstrit žurnal (Wall Street Journal), list koji je važio za konzervativnu ikonu korporativnog poslovanja, on zapravo bio socijalista. Odijum javnosti značio je „nova čitanja” njegovih predašnjih tekstova i novo tumačenje crvenog, ali je I otvorio debatu o tome šta novinar može i šta sme da bude u kontekstu objektivnog odnosno poštenog. Novinar je profesionalac koji se kreće u domenu etičkog, stoga objektivno sagledavanje etičkih dilema jeste teorijski i praktični izazov budući da su „mediji ti koji ustanovljavaju šta je normalno i devijantno kroz portretisanje sagovornika i ideja” (Rees, 1990: 394). Istovremeno, i kada se govori o objektivnom kao neutralnom, kao predstavljanju obe strane, domen diskrecionog je veoma veliki. Paradigma „nepriistrasnosti kroz ravnotežu” (paradigm of impartiality as balance) koju ističu Karin Val Jorgensen i saradnici (Karin Wahl-Jorgensen et al.) ukazuje na drugu vrstu problema, u kojem predstavljanje druge strane ne mora značiti i predstavljanje adekvatne strane odnosno adekvatnog gledišta, već i taj fer odnos može biti kreiran, tj. veštački. Prema tom stanovištu, „diverzitet glasova ne mora nužno da znači i diverzitet pogleda” (Karin Wahl-Jorgensen et al, 2017: 787) pa je tako moguće pod parolom svih strana i svih pogleda oslikati samo poglede neprezentativnih predstavnika određenog događaja, čime su trajno narušeni objektivnost, balans i nepriistrasnost kao fundamentalni princip(i).

Stoga će se dalja analiza zasnivati na odnosu objektivnog i balansiranog, ali posmatrajući paradigmu, kao ponavljanje ponašanja, a ne kao normu (Kuhn, 1962). Neophodnost objektivnog normirana je kroz kodekse. Ipak, percepcija objektivnog varira i od novinarske kulture (Domingo, 2008, Berkowitz, 2000) i od medija i od datog društvenog konteksta. U ekstremno polarizovanom svetu (McCoy, Rohman, Somer, 2018), naročito medijskom svetu (Kulić, 2021) novinarska objektivnost postaje rastegljiva kategorija, od onoga što pripada ideološkom ekstremizmu novinarstva „jedine ispravne” strane, pa do stava da objektivnost, kao takva, nije ni potrebna, sve to zarad viših ciljeva.

Paradigme – novinari o novinarima

Novinarstvo je gipka profesija, ali ona ima svoje profesionalne uzuse. Iako vrlo često prokazana, onoliko koliko je i politički život prokazan, ova profesija ima načela u kojoj obitava kroz vreme, manje ili više uspešno. Novinar jeste krstaš i to jeste njegova paradigma (crusader image paradigm), a profesija je uprkos kulturološkim razlikama snažno povezana sa načelom institucionalizma i demokratije, sa načelom slobode kao i profesionalne autonomije i novinarske ideologije (Deuze, 2005; Deuze&Witchige, 2019).

Ako posmatramo paradigmu (news paradygm) kao ponašanje u kontinuitetu, kao proces ili ponašanje koje se ponavlja, kako navodi Kun ili ono što je prema Karlsonu, „za novinare normalno” (Carlson, 2015) onda se može konstatovati da je svaka paradigma omeđena ideološkim procesima i trenutnim medijskim stanjem stvari. Na tom tragu Ris smatra da su novinarske paradigme deo šireg hegemonskog konteksta, da mogu svedočiti o dominantnoj ideologiji, i da paradigma mora biti „razmatrana na ideološkom polju koje artikulisu vladajući interesi” (Reees, 1990: 395). Različiti politički konteksti i njihove medijske implikacije postoje od kada postoji i profesija. Sa iskustvom XX veka bilo bi neodgovorno i pogrešno reći da je ovo izuzetan i jedinstven kontekst u novinarskom smislu, u kojem se globalna politika snažno reflektuje na medijsku scenu, jer je pritisaka na novinarstvo je uvek bilo, a konteksti dva svetska rata retko sa čim su uporedivi. Pre bi se moglo debatovati kada je bilo doba kada se globalni kontekst manje preslikavao, odnosno kada su mediji manje upotrebljavani za potpomaganje „pravih političkih odluka”. Barbi Zelizer (Barbie Zelizer) govori o „novinarstvu Zapadnog legitimiteta” podsećajući da su američki novinari još od 1940. godine „zauzimali poziciju glasnogovornika američke politike, koji se obraćaju publici pre nego da slušaju šta publika ima da im kaže” (Zelizer, 2018: 143; Kulić, 2021). Vos i Mur (Vos&Moore) razmatrajući novinarske paradigme kroz istoriju, ističu da se napadi na novinarstvo mogu posmatrati kroz celu američku istoriju, iako su u nekim situacijama bili direktniji i trajniji (Vos&Moore, 2020:29). Takav model nije američka ekskluzivnost, već je model koji se pretače i u manje institucionalizovane demokratije, a kada se primeni u krhkom kontekstu zemalja demokratskog nazadovanja (democratic backsliding) dobija svoje naperfidnije oblike.

Zašto onda govorimo o paradigmi? Šta je to osobeno u ovom momentu čemu je novinarstvo izloženo? Posmatrajući pojam objektivnosti, a u kontekstu

primera koji je naveden na početku, sve više autora govori o tome da objektivnost više nije ni neophodan uzus. Kako smo onda došli u poziciju da se novinarstvu uzima osnovna alatka? Da li je novinari sami poklanjaju? U ovom radu, autorka će pokušati da istakne neophodnost autopercepcije novinarstva u kojoj je objektivnost potreba. Konkretnije, autorka smatra da situacija u kojoj novinari ne žele drugu stranu, tvrdeći da je nepotrebna jer je po njihovom mišljenju pogrešna, zapravo je medijska propaganda, a ne novinarski način rada.

U tom smislu, ovde će se razmotriti korigujuća paradigma (paradigm repair) koja nije nov pojam, ali je ponovo aktuelizovan u ovom kontekstu. Korigujuću paradigmu spominjao je još Benet sredinom osamdesetih kada je navodio da se „pojam odnosi na napore novinara da zaštite postojeće paradigme pre nego da ih kritički preispituju, razmišljajući o tome postoji li prostor za promenu” (Benet et al, 1985; Carlson, 2015). Suština pristupa odnosi se na to da samo onda kada je novinarstvo zaista razoreno, kada je njegova osnovna paradigma razrušena, postavlja se suštinsko pitanje za njegovu popravku. Istovremeno, stižu i razmatranja teoretičara o tome da novinarskoj paradigmi ne treba popravka već ponovno preispitivanje (Carlson 2015; Vos& Moore 2020). Ipak, skepticizam u tom procesu je sasvim opravdan i na tom stanovištu je i Ogbebor, koji tvrdi da načini na koji se govori o potrebama da se novinarstvo koriguje zapravo ne doprinosi medijskim slobodama, odnosno da su „napori za reformu medija oslabljeni zbog načina na koji mediji pokrivaju debate o sopstvenim učincima” (Ogbebor, 2020). Binakiromu Ogbebor to detaljno analizira na primeru britanskog tabloida *News of the World* koji je ugašen posle istrage o ponižavajućim i nezakonitim radnjama novinara kada su prisluškivali sagovornike, uključujući i članove kraljevske porodice i na taj način punili novinske stranice. Aktivnost te vrste bila je sve što novinarstvo nije.

Ogbebor pravi presek literature sumirajući da je termin korigujuće paradigme korišćen kako bi se posmatrao metadiskurs, praktično novinarska autopercepcija i posmatranje profesionalnih devijacija kada je reč o objektivnosti, fabrikovanom sadržaju, greškama izveštača, pristupu u paparaco izveštavanju, zatim kod kreiranja „žrtvenog jagnjeta, medijskim skandalima i pristupu profesionalnim standardima” (Ogbebor, 2020: 80). Uzimajući u obzir pregled literature, teorija prepoznaje 4 strategije koje se koriste za analizu metadiskursa, odnosno za korigujuću paradigmu, kada novinari analiziraju rad novinara (Thomas&Finnerman, 2014:172; Ogbebor, 2020:84):

1. Katastrofizacija, pretnja paradigmi
2. Samoafirmacija: afirmacija novinarskih vrednosti kao oslonac demokraciji
3. Minimalizacija – umanjivanje značaja skandala
4. Lokalizacija – lokalizovanje štete

Svaka od ovih stavki korišćena je u analizi pristupa novinara sopstvenim učincima u slučaju afere prisluškivanja u Engleskoj. U postojećim okolnostima, a imajući u vidu slučaj sa početka, bilo bi dobro dodati strategiju legitimizacije. To znači da novinari legitimišu odsustvo objektivnosti, odnosno neophodnog prisustva druge strane, predstavljajući svoj rad kao jedinu ispravnost. Ta ispravnost, iz novinarskog ugla, značila bi da novinar prosuđuje da je druga strana neispravna, zlonamerna, netačna, ali umesto da sa tim polemíše, on joj uskraćuje glas, navodno čuvajući javni prostor od zlog sadržaja. Takva bi bila izjava jednog od urednika srpskih medija građanske orijentacije da je od početka rata u Ukrajini „redakcijski dogovor” bio da u program „ne zovu nijednog sagovornika koji ima prorusku perspektivu”. U zapadnim medijima takva situacija nije počela sa ratom u Ukrajini, ona je kontinuirana i pripremana, pa je ruska strana portretisana isključivo u okvirima „rastuće pretnje, Hladnog rata, problematične demokratije i partnerstva” (Moscovici, 2007:58). Kritičari će reći da su sa druge strane ovog pristupa jake propagandne medijske mašinerije ruske autokratije (Allshop, 2022), i tada i sada. Ipak, mediji na zapadnoj strani, naročito oni koji su predmet Moskociceve analize od pre petnaest godina, a odnose se na BI-Bi-Si, Asošijeted pres i Dojče vele, predstavljaju model novinarskog poslovanja u mnogim zemljama širom sveta i model na kojem su formirane redakcije i profesionalni vodiči. I kao takvi, ne bi smeli da ponude praksu podobnu za bilo kakvo izjednačavanje.

Medijsko zarobljavanje

Ako je konstatovano da i na globalnom i na lokalnom planu živimo u polarizovanom svetu (McCoy, Rahman, Somer, 2018), u kom je populistička komunikacijska matrica postala dominantan okvir u zemljama širom sveta (Block&Negrin, 2017), kao i u Srbiji (Kulić& Vranić, 2021) i da se sve to očitava kroz medijski populizam (Atlagić 2017, Kulić 2021) jasno je da su mediji i njihovi osnovni principi funkcionisanja zarobljeni u ideološkoj strukturi jednog

pola. To najčešće dovodi do ideološkog ekstremizma, bilo da je reč o onima koji podržavaju vlast ili joj oponiraju, od Sjedinjenih Američkih Država do Srbije. U tom smislu, načelo objektivnosti, kroz balans, snažno je poljuljano.

Teorija češće govori o medijskoj zarobljenosti kao zarobljavanje koje se vodi političkim i ekonomskim interesima vlade ili vlasnika (Schiffrin, 2017). Međutim u sadašnjoj slici sveta, čini se da novinari biraju da budu zarobljeni, a to najočitije se vidi u odsustvu potrebe za novinarskom objektivnošću, ma na kom ideološkom polu, tj.strani, da stoje ti mediji. I tu se naročito očitava legitimizacijska komponenta korigujuće paradigme – gde stvar odsustva mišljenja svih učesnika u procesu postaje borba za „našu stvar”, za „ispravno novinarstvo”, „našu pobedu”, odnosno kako Serž Alimi i Pjer Rimbart kažu: „novinari postaju čirlidersice rata” (Halimi& Rimbart, 2023). Za potrebe ovog rada, ovu situaciju slikovito je objasnio dugogodišnji dopisnik srpskih medija iz Brisela:

„Institucije Evropske unije su od početka rata otvoreno na strani Ukrajine, a slično je bilo vrlo primetno i u medijima. Od otvorene podrške vidljiviji je od starta bio antiruski narativ bez objektivnog sagledavanja činjenica. Napetost i stvorena histerija kao da su primorale većinu evropskih medija na napuštanje postulata objektivnog novinarstva. Izostanak druge strane u prenošenju i izveštavanju pravdan je nemogućnošću odlaska na teren i teškog dolaska do ruskih sagovornika. Na EU samitima i ministarskim sastancima imali smo prilike da vidimo kolege u majicama sa natpisima podrške “Slava Ukrajini”, tenkovima sa ukrajinskom zastavom ili izveštače iz pojedinih EU zemalja sa ukrajinskim simbolima na reverima sto je takođe narušavalo utisak objektivnog izveštavanja i što smatram neprofesionalnim ponašanjem. Niko se od kolega u Briselu nije, bar ne u pressroomu komisije ili saveta, nije javno usprotivio blokadi ruskih medija u EU. Kakvog god da su koncepta verujem da je bilo drugačijih načina za skretanje pažnje na princip njihovog rada i ukazivanje na potencijalni štetni sadržaj od potpune zabrane. EU je tako, čini mi se, pogazila sopstvene postulate i uverenja o slobodi medija pod plaštom zaštite slobode govora upotrebljavajući argumente da su to provladini mediji koji šire maligni uticaj i kvalifikujući ih kao propagandnu mašineriju Kremlja. Kao veliki nedostatak u izveštajima medija vidim izostanak skoro pa bilo kakve mogućnosti ili spremnosti da se čuje stav ili mišljenje ruske strane.

Medijska zarobljenost kao politički i ekonomski pojam u medijima, kao pojam koji je potekao iz ekonomije (Kulić, 2022), ne odlazi sasvim iz ekonom-

ske niše, jer se u ovom smislu bavi i ekonomijom rata i ekonomijom medija. Međutim, kada javni interes počne da se upodobljava ekonomskim i političkim interesima vlasnika, uz novinarsku prećutnu ili izgovorenu legitimizaciju, onda govorimo o izbornom medijskom zarobljavanju. Ukoliko novinar sebe i javnost ubeđuje da je odsustvo druge strane zapravo opravdano, naročito u priči u kojoj se manifestno predstavlja javni interes, a zapravo je partikularni interes vlasnika ili političke grupacije, onda je načelo objektivnosti trajno „sahranjeno” u propagandnim medijskim ratovima. Oni se u Srbiji vide na unutrašnjem planu, a kroz rusko-ukrajinski sukob neretko se vide i na globalnom planu. Stoga geopolitičko ideološko medijsko zarobljavanje postaje dominantna misaona matrica u kojoj novinari razmišljaju, a mediji posluju, a izbor novinara da učestvuje u tome i da pravda to što nema drugu stranu priče, jer je ona pogrešna, medijsko zarobljavanje čini izbornim, a novinarstvo pretvara u propagandu.

Zaključak

Dobra vest je što za novinarstvo, sem tehnoloških, nema mnogo drugih iznenađenja. Iskusni novinari će reći da su „sve već videli”. To, izvesno, ne pomaže mnogo profesionalnim novinarima koji kritički preispituju stvarnost, ali im olakšava u smislu da profesionalna načela, ne moraju da budu klasične utopije. Ipak, ta rečenica iskusnih mogla bi da potre onu teorijsku o smrti novinarstva, tezu koja se iznova vežba, ali se, na sreću profesije, ne događa.

Novinarstvo opstaje samo uz svoja profesionalna načela, drugačije je alatka politike koja, po pravilu, uvek bude zloupotrebljena. Težnja za političkim poravnanjem, i pristajanje na nekritičko poravnanje, nema veze sa „pravom stranom istorije”, već ima veze sa nekritičkim odnosom prema stvarnosti i, još češće, političkim oportunizmom. Novinar ne može da bira koja načela želi da upotrebi u svom profesionalnom radu, već ta načela idu u paketu, ona su nedvojiva. Zato objektivnost, bilo da se posmatra kroz nepristrasnost, balans, fer odnos ili kao sva ova načela u jednom, ostaje primarni novinarski cilj, on podrazumeva svest o tome šta se desilo, njegovo kritičko sagledavanje i realno prikazivanje kroz propitivanje najboljih argumenata svih strana u procesu. U tom smislu, korigujuća paradigma ima svetliju budućnost onda kada joj se isključi komponenta legitimizacije devijantnog, zato što je to moderno ili oportuno.

Literatura

- Allshop, J. (2022). Propaganda, confusion, and an assault on press freedom as Russia attacks Ukraine. *Columbia Journalism Review*. https://www.cjr.org/the_media_today/propaganda-confusion-and-an-assault-on-press-freedom-as-russia-attacks-ukraine.php Posećeno 20.10.2023.
- Allshop, J.(2022). Who is Russian propaganda for? *Columbia Journalism Review*. Posećeno 22.11.2023. https://www.cjr.org/the_media_today/russian_propaganda_mariupol_hospital.php
- Atlagić, S. (2017). Populizam i politička komunikacija, u : Lutovac, Zoran [ur.]. *Populizam*. Beograd: Institut društvenih nauka – Centar za politikološka istraživanja.
- Bennett WL, Gressett LA, Haltom W (1985) Reporting the news: A case study of the news paradigm. *Journal of Communication*. 35: 50– 68.
- Berkowitz D (2000) Doing double duty: Paradigm repair and the Princess Diana what-a-story. *Journalism* 1(2): 125–143.
- Block, E. & Negrine, R. (2017). The Populist Communication Style: Toward a Critical Framework. *International Journal of Communication*, 11(20):178-197.
- Carlson, M. (2015). Metajournalistic discourse and the meanings of journalism: Definitional control, boundary work, and legitimation. *Communication Theory*. 26(4): 349–368.
- Charles, A.&Stewar, G. (2011). *The End of Journalism News in the Twenty-First Century*, Bern: Peter Lang.
- Deuze, M. & Witschge, T. (2020) *Beyond journalism*. Cambridge: Polity Press
- Deuze, M. (2005). What is journalism: Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*. 6(4): 442-464.
- Domingo, D, Quandt T, Heinonen A, Paulussen S, , Singer J.B. & Vujnovic, M. (2008). Participatory Journalism Practices in the Media and Beyond. *Journalism Practice*, 2 (3): 326-342.
- Freedom House Report [FHR]. (2023) *Freedom in the world.Russia*. Posećeno 10.10.2023. <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2023>
- Hackett, R. (1984). Decline of a paradigm? Bias and objectivity in news media studies. *Critical Studies in Mass Communication*. 1 (3): 229-259.

- Halimi, S.&Rimbert, R. (2023). Ukraine war: Lessons from the textbook of Journalistic Error: Western media as cheerleaders for war. *Le Mond Diplomatique*. Posećeno 23.11.2023. <https://mondediplo.com/2023/03/08media>
- Kulić, M. (2021). Dezinformacije u polarizovanom okruženju: medijska Slika Srbije. U: ur. Krstić A. *Građani u doma dezinformacija*, Zbornik radova sa redovne međunarodne konferencije Udruženja za političke nauke Srbije, Beograd: UPNS, 7-27.
- Kulić, M & Vranić, B. (2021). Shaping the Echo: Populism, Post-truth, and Voter Mobilisation – The Case of Serbia. In: Mayr, S. & Orator, A, [eds.]. *Populism, Popular Sovereignty and Public Reason*, Central and Eastern European Forum for Legal, political and Social Theory Yearbook, Vienna: Peter Lang, 169-189.
- Kulić, Milica (2022). *Savremeno novinarstvo: od ideologije profesije do novinarskih žanrova*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa.
- Kulić, M. (2023) Novinari i protesti: profesionalne norme i stege medijske slobode. *Politički život* 25(2): 27-39.
- McCoy, J., Rahman, T., Somer, M. (2018) Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities. *American Behavioral Scientist*, 62(1): 16-42.
- Mitić, Aleksandar. 2019. „Medijsko izveštavanje tokom NATO bombardovanja 1999. godine: Koren četiri globalna komunikaciona procesa.” Izlaganje na Međunarodnoj konferenciji „Kraj nekažnjivosti za zločine nad novinarima” u organizaciji Udruženja novinara Srbije i Radio-televizija Srbije (RTS) Beograd, 23. april 2019.
- Moscovici, M. (2008). *Russia's Portrayal in The Western Media: A Quantitative Analysis of Leading Media Agency News Stories in 2007*. UK: Foyles.
- Ogbebor, B. (2022). *British Media Coverage of the Press Reform Debate*. Palgrave Macmillan.
- Onuh, L.U. & Lateef, R.O. (2022). Media Menagement in the Media, Objectivity as a Watchdog. *Wellspring University journal od Social an Management Sciences*, 112-130.
- Reese, S. (1990). The news paradigm and the ideology of objectivity: A socialist at the Wall Street Journal. *Critical Studies in Media Communication*, 7(4): 390–409.

- Schiffrin, A. (2018). Introduction to Special Issue on media capture. *Journalism*, 19(8), 1033–1042. <https://doi.org/10.1177/1464884917725167>
- Soffer, O. (2009). The competing ideals of objectivity and dialogue in American journalism. *Journalism*, 10(4): 473–491 DOI: 10.1177/1464884909104950
- The Independent, *Zelensky hugs BBC Ukraine reporter during press conference*, 08.02.2023. https://www.youtube.com/watch?v=GUXQ4NXn_YI Posjećeno 04.06.2024.
- Thomas, R. J., & Finneman, T. (2014). Who watches the watchdog?. *Journalism Studies*, 15(2): 172–186.
- Vos, T. P. & Moore, J. (2020). Building the journalistic paradigm: Beyond paradigm repair. *Journalism*, 21(1):17–33. doi: 10.1177/1464884918767586.
- Wahl-Jorgensen, K, Berry M, Garcia-Blanco I, Bennett L, Cable J. (2017). Rethinking balance and impartiality in journalism? How the BBC attempted and failed to change the paradigm. *Journalism*, 18(7): 781-800.
- Zelizer, B. (2015). Terms of Choice: Uncertainty, Journalism, and Crisis. *Journal of Communication*, 65 (5): 888–908, <https://doi.org/10.1111/jcom.12157>
- Zelizer, B. (2018). Resetting journalism in the aftermath of Brexit and Trump. *European Journal of Communication*, 33(2),140–156.

Milica Kulić

University of Belgrade – Faculty of Political Science

FLUX OF THE PROFESSIONAL STANDARDS: OBJECTIVITY, ADVOCACY JOURNALISM AND PARADIGM REPAIR

Summary: *Looking at media content, especially since the beginning of the war in Ukraine in 2022 and the subsequent conflicts, it is repeatedly confirmed that basic journalistic principles are entangled in political and economic agendas. Media-dictated agendas have become the framework within which thinking is constrained. Public opinions are confined within existing agendas, further restricted by new media iron curtain. The media, captured not only by individual political and economic interests of the government or owners but also by the necessary global worldview to which the government belongs, are restrained. Journalists seem to be expected not to be objective but engaged, fueling ideological frameworks and refraining from questioning their own policies, thus reinforcing the fortress of ideological extremism where media and their owners sit. Therefore, this theoretical work will examine changes in the journalistic profession by questioning objectivity in the context of a paradigm repair. It will attempt to establish whether the journalistic profession requires new definitions or can exist within its traditional professional framework. Additionally, it will try to determine whether the process of media capture is a legitimization of the existing state or a propaganda context of the era that professional journalism can address.*

Keywords: *Journalism, professional standards, objectivity, paradigm repair, media capture*